

նոյն իսկ անծանօթ անձանց հետ ալ . նոյնչափ ալ անկեղծ , որով ոչ կ'ուզէր և ոչ կրնար ծածկել իր մտածութիւնները . բայց ինքը ստախօսներէ ու կեղծաւորներէ չկրցաւ պաշտպանել զինքը : Փոփոխական եղաւ . բայց ասոր մէկ պատճառն ալ իր չափազանց վախկոտութիւնն էր , ինչպէս որ զինքը ճանցողները կը վկայեն :

Իսկ Սոնդեայ բանաստեղծական գովեստը կնքենք հոս հիմակուան Սանձոնի հռչակաւոր քերթողին այս տողերովը , որ եռանդեամբ մը կը գոչէ առ նա՝ իր և բոլոր Խալալացոց բերնէն .

Ողջ եր , ո՛վ Մեծ , ում քրնոքիւն ձոխարար
Տանդեայն ըզսիրտ և զիս վարչիկն ևս երազ .
Այս հանդերձեալ յիցի դարուցն աղաղակ ,
Միևէ աստ քոյիկդ գայդ յարտատու գոչե դար :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԷՊՔ

Այնքանորից գրատան մը աւերակները :

Սիւննու պաշտօնական լրագրոյն մէջ այս հետևեալ հետաքրքրական լուրը կը կարդանք .

“ Սօտերս Լգիպտոսի Լճեքսանդրիոյ մէջ մէկ մեծ շէնքի մը աւերակներ գտնուեցան , քաղաքին մեծագոյն հրապարակին հարաւային արևմտեան դին մէկ անկիւն մը . այնպիսի շէնքի մը , որ կ'երևայ թէ հին ատենը գրատուն եղած ըլլայ : Բանի մը բանուորներ անգղիական հիւպատոսարանին մօտ նոր տան մը հիմը փորելու ատեն՝ գտան ընդարձակ աւերակներ , աղիւսէ ու քարէ պատեր՝ ամենակարծր շաղախով մը իրարու կպած : Փորուածքը առաջ տանելով՝ շատ խորը գտնուեցան ուրիշ պատեր կարծր քարէ , կամարակապներ , սենեակներ , կամարներ , շատ մը բիւրեղացած նիւթեր , հին գրքերու հետքեր , և մեծ կրակի մը նշաններ . խիստ աղուոր կարմիր կրանիտ քարէ միակտուր սիւններ , և խել մը քարի մեծ զանգուածներ՝ ամենևին նման անոնց , որ հիմա կը գործածուին Վահիրէէն ինչուան Լճեքսանդրիա եղած երկաթուղոյն համար , և զորոնք Վաֆֆէր-Տունարի քարահատներէն կը բերեն , որ Լճեքսանդրիայէն 16 մղոն հեռու են :

Ուրիշ գտնուած բաներուն մէջ կան նաև շատ աղուոր սեան խոյակներ և ուրիշ կտորներ ճերմակ մարմարիոնէ : Փորուած տեղը գրեթէ կէս մղոն հեռաւորութիւն ունի հրապարակէն , որ հնագէտներէն կը կարծուի թէ Պտլոմէոս Սոտերին ժամանակը Լճեքսանդրիոյ չորս մեծ ճամբաներուն հաղորդութեան կէտն եղած ըլլայ : Լճքի հեռու է նաև այն տեղէն , ուր գրտնուած աւերակները , ըստ Լրաբացող աւանդութեանը , Սեծին Լճեքսանդրի հրապարակին աւերակներն են : Լճքը տարի է՝ որ հոն տեղս քանի մը յունական գեղեցիկ արձաններ գտնուեցան , զորոնք տեղոյն տէրը իր տանը քով զետեղել տուաւ , որպէս զի ամենքը կարենան տեսնել :

Ըստ հնագիտաց , այդ աւերակները՝ Լճեքսանդրիոյ հռչակաւոր գրատան աւերակները պիտի ըլլան . բայց արդեօք այնչափ բազմաթիւ գրատանց մէջ , որ նոյն ժամանակը Լճեքսանդրիա կային , որոնն է : Տեղոյն նայելով՝ Սերապիսինը չկրնար ըլլալ , որն որ Լճեքսանդրիոյ աղուոր տաճարներէն մէկն էր և աշխարհքիս ամենէն երևելի գրատունն ունէր : Լճմիանոս Սարկելլինոս պատմիչը կ'ըսէ թէ Սերապիսի տաճարը գրեթէ 300,000 հատոր գիրք ունէր , ու կ'աւելցնէ որ 700,000 հատոր գիրք , որոնք Պտլոմեանց անխնջ ջանիւքը հաւաքուած էին նոյն տեղը , Լճեքսանդրիոյ պատերազմին միջոցը , որ Լե-

սարու իշխանապետութեան ատենն էր, քաղաքին այն մեծ շփոթութեան ժամանակը այրեցան: Իսկ այս այրած հատորները, ու ասկէջ ալ աւելի թուով հատորներ, այլ և այլ գրատանց մէջ բաժնուած էին: Ինչ որ ալ ըլլայ, նոր գտնուած շէնքը, իր ճարտարապետութեանը ոճոյն կողմանէ ու աւերակներուն մէջ գտնուած նիւթերուն նկատմամբ՝ պէտք է որ Եսարու ատեն պատահած մեծ կրակին զոհ եղող գրատուններէն մէկն ըլլայ »:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բոստանական պարտէզ:

Տուններու հետազօտութեան յառաջացումը, և անոնց տարածուիլը, որոնց բերքը քաղաքականացեալ մարդուն պիտոյիցն ու դիւրութեանը կը ծառայեն, բուսաբանական պարտէզներու հաստատութեանը տրուելու են: Բուսաբանական պարտէզ կը կոչուի այն չափաւոր տարածութեամբ երկիրը, որ սահմանուած է շատ տեսակ տունկերու մշակութեանը, որպէս զի բուսաբանական գիտութեան ուսումը, ծանօթութիւնը, և օգտակար տունկերու, կամոս և իցէ նկատմամբ բնապատմի մը համար դիտողութեան արժանի եղող բոյսերու դարմանը օր օրուան վրայ յառաջադիմէ:

Ինչպէտ և արուեստները հիներուն ատենը ըստ բաւականին կատարելագործուած էին, բայց այսու ամենայնիւ բուսոց մշակութեան գիտնական մասը շատ ետեւ մնացած էր: Յունաց և Հռովմայեցոց պարտէզներուն մէջ միայն այն տեսակ տունկեր կը մշակուէին, որ խահագործութեան համար գործածութիւննին յաճախեալ էր, որոնց հետ մէկտեղ նաեւ պտղատու ծառեր ալ կը դարմանէին. իսկ զուարճութեան համար անոնց մէջ աղուոր

տեսքով անտառիկներ կը գտնուէին, որ աւելի իրենց զովարար շքովը զբօսեցուցիչ էին՝ քան թէ զանազանութեամբ ու գեղեցկութեամբ բազմաթիւ ծառատնկոց. վասն զի իրենց կլիմային բոյսերէն զատ, որոնց մշակութիւնը շատ ծաղկած էր մէջերնին, ուրիշ բոյս չէին կրնար մշակել. որովհետեւ ամենաբիւրէն իրենց գիտութիւնը օտար աշխարհաց բոյսեր մշակելու, եւ թաղրելով ալ թէ նաեւ կարենային ձեռք ձգել անոնցմէ՝ իրենց յաճախեալ հաղորդակցութեամբ, որ ունեցան Բփրիկէի, Փոքր Բսիոյ և Բրեւելեան Հնդկաց հետ: Սակայն հիներու մէջ այլ և այլ տեսակ բոյսերու համար եղած ախորժը շատ անգամ պատշաճէն ալ աւելի անդին անցած էր, այնպէս որ Հռովմայ ծերակոյտը հարկ սեպեց մասնաւոր օրինօք ժողովրդեան այս բանիս մէջ բանեցուցած չափազանց մոլութիւնը սանձել: Իսկ Հռովմայեցոց կայսերաց ժամանակը, որոնք ինչ աստիճանի որ անգութ էին, գրեթէ անկէջ ալ աւելի մեղկ էին, ժողովուրդը իրեն բռնաւոր տերանցընմանելու զելով՝ ծաղկի փունջերով ու պսակներով միայն գոհ չէին ըլլար, հապա տանը ամէն դին առատութեամբ ծաղիկ սփռելէն ետքը՝ ինչուան անկողիննին ալ ծաղկով կը լեցընէին: Յայտնի է որ այս ծաղկները մեր կլիմային սովորական եղածներէն էին. վասն զի Պլինիոս ալ իր ատենի պարտէզներուն մէջ մշակուած ծաղկներուն վրայ խօսելով, իբրեւ զարդարանքի ու աւելի ազնիւ սեպուած ծաղկներ՝ միայն վարդն ու մանիշակը կը յիշէ: Բանաստեղծից՝ Լքեկորնական, Լիկինոսի ու Դամիրամայ հռչակաւոր պարտէզներուն աշխոյժ նկարագրութեանցը մէջ ամենեւին յիշատակութեհետք մըն ալ չկայ՝ թէ նոյն պարտէզները օտար երկրի բոյսերով ալ զարդարուած ըլլան:

Իսկ միջին դարուն մէջ Լարոպա ա.

1 Հին Պարտէզներու վրայ խօսեցանք 230, 294 և 332 էջերուն մէջ: